

การวิเคราะห์นโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยภายใต้กรอบเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)*

AN ANALYSIS OF THAILAND'S ENVIRONMENTAL POLICIES WITHIN THE FRAMEWORK OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGS)

ปิยะนุช ปัญจพรรค์

Piyanuch Panjaphan

นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Independent Scholar, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail piyanuchpanchapak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์เนื้อหาและแนวทางของนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 2) ประเมินระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับเป้าหมายและตัวชี้วัดของ SDGs 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย และเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายสิ่งแวดล้อมให้มี ประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกรอบ SDGs อย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ระดับสูงจากภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมและ SDGs ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 15 คน เลือก แบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวทางของนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs หลายข้อ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 13 (การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) เป้าหมายที่ 14 (การอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล) และเป้าหมายที่ 15 (การจัดการ ทรัพยากรบนบกอย่างยั่งยืน) ผลการประเมินระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับ เป้าหมายและตัวชี้วัดของ SDGs ยังขาดกลไก ตัวชี้วัดและกรอบการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน ทำให้การวัดผลเชิง รูปธรรมยังจำกัดปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมฯ ที่พบ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนที่ไม่ทั่วถึง แนวทางการพัฒนานโยบายสิ่งแวดล้อมฯ ได้แก่ ควรพัฒนาระบบตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมที่ สอดคล้องกับ SDGs เพิ่มกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหาร จัดการสิ่งแวดล้อม และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชาติและนานาชาติ

คำสำคัญ: นโยบายสิ่งแวดล้อม, กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs), การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research article aims to: 1) analyze the content and directions of Thailand's environmental policies related to the Sustainable Development Goals (SDGs); 2) evaluate the

level of alignment between Thailand's environmental policies and the goals and indicators of the SDGs; and 3) examine the problems, obstacles, and factors influencing the implementation of environmental policies within the Thai context, as well as propose approaches for enhancing the effectiveness and long-term sustainability of environmental policies in accordance with the SDG framework. This study employed a qualitative research methodology. The key informants consisted of 15 purposively selected participants, including senior government officials, environmental and SDG experts, and representatives from non-governmental organizations. The main research instrument was a semi-structured interview, and the data were analyzed using content analysis. The findings reveal that the content and directions of Thailand's environmental policies over the past decade demonstrate clear linkages to several SDGs, particularly Goal 13 (Climate Action), Goal 14 (Life Below Water), and Goal 15 (Life on Land). However, the assessment of the alignment between Thailand's environmental policies and the SDG goals and indicators indicates that mechanisms, indicators, and monitoring and evaluation frameworks remain insufficiently defined, limiting the ability to measure tangible outcomes. The study also identifies several challenges and influencing factors in policy implementation, including constraints in budget and personnel, conflicts between economic development and environmental conservation, and limited public participation. Recommended approaches for enhancing environmental policy include developing SDG-aligned environmental indicators, strengthening participatory mechanisms across all sectors, promoting the integration of digital technologies in environmental management, and fostering collaborative networks at both national and international levels.

Keywords: Environmental Policy, SDG Framework, Sustainable Development

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โลกได้เผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ภาวะโลกร้อน การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงมลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของมนุษย์ทั่วโลก ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนาที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรม จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบจากวิกฤตสิ่งแวดล้อมได้ และจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ในปี พ.ศ. 2558 องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้ประกาศกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลัก และ 169 เป้าประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกทั่วโลกนำไปปรับใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายในปี ค.ศ. 2030 (พ.ศ. 2573) ซึ่งในบรรดาเป้าหมายเหล่านี้มีหลายข้อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นสิ่งแวดล้อม เช่น เป้าหมายที่ 13 ว่าด้วยการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Action) เป้าหมายที่ 14 ว่าด้วยการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล (Life below Water) และเป้าหมายที่ 15 ว่าด้วยการอนุรักษ์ระบบนิเวศทางบก (Life on Land) ตลอดจนเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Goal 12) ซึ่งทั้งหมดสะท้อนถึงความ

จำเป็นในการบูรณาการนโยบายสิ่งแวดล้อมให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาในทุกระดับ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2557)

ประเทศไทยได้แสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนในการสนับสนุนและดำเนินการตามกรอบ SDGs โดยรัฐบาลได้บูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ใน “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)” รวมถึงใน “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)” ซึ่งให้ความสำคัญกับการเติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainable Growth) และการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะมีกรอบนโยบายและแผนงานที่หลากหลาย เช่น นโยบายการจัดการขยะมูลฝอย การลดก๊าซเรือนกระจก การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และการส่งเสริมพลังงานสะอาด แต่การดำเนินการในทางปฏิบัติมักเผชิญกับข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย การประสานงานระหว่างหน่วยงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นไปอย่างล่าช้า (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2550) นอกจากนี้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีลักษณะที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งในเชิงพื้นที่และมิติทางสังคม เช่น ปัญหามลพิษทางอากาศในเขตเมืองใหญ่ โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM2.5) ที่เกินมาตรฐานในหลายจังหวัด การจัดการขยะพลาสติกที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ปัญหาการปนเปื้อนสารเคมีในแหล่งน้ำ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนชายฝั่ง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และสะท้อนถึงช่องว่างระหว่างนโยบายในระดับประเทศกับการดำเนินการจริงในพื้นที่ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน “นโยบายสิ่งแวดล้อม” ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางและกรอบการดำเนินงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อสร้างระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์นโยบายสิ่งแวดล้อมจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้สามารถประเมินได้ว่า นโยบายต่าง ๆ ที่ประเทศไทยดำเนินอยู่สอดคล้องกับหลักการของ SDGs มากน้อยเพียงใด มีจุดแข็ง จุดอ่อน หรือข้อจำกัดใดบ้าง รวมถึงสามารถนำผลการวิเคราะห์ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายให้ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม (ศิริวรรณ สนั่นเชื้อ และคณะ, 2567)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยยังคงเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดความต่อเนื่องของนโยบายเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล การซ้ำซ้อนของบทบาทหน่วยงานรัฐ การขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ยังอยู่ในระดับจำกัด นอกจากนี้ ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร ทำให้การควบคุมและติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งในระดับท้องถิ่นยังขาดบุคลากรและงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินงาน ซึ่งส่งผลให้หลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2550) ภายใต้บริบทดังกล่าว งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจภาพรวมของนโยบายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายในระดับประเทศกับกรอบเป้าหมายสากลของ SDGs งานวิจัยนี้จะช่วยให้เห็นถึงแนวโน้มและทิศทางของนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบัน รวมถึงการประเมินประสิทธิภาพและความสอดคล้องของนโยบายเหล่านั้นต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การศึกษาดังกล่าวยังมีคุณค่าในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย กล่าวคือ ในเชิงวิชาการ การวิเคราะห์นโยบายสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบ SDGs จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการนโยบายสาธารณะกับเป้าหมายการพัฒนาระดับโลก อีกทั้งยังเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาต่อเนื่องในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการภาครัฐ และการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกลไกการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผนยุทธศาสตร์ และการประเมินผล เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น (Sanabud, K., et al., 2025)

นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังสอดคล้องกับแนวโน้มของสังคมโลกที่ให้ความสำคัญกับ “การบริหารจัดการภาครัฐที่ยั่งยืน” (Sustainable Governance) ซึ่งเน้นให้รัฐมีบทบาทในการสร้างนโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาเชิงโครงสร้างของสิ่งแวดล้อม โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (Waleewong, O., et al., 2022) รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสในการบริหารจัดการ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบได้อย่างแท้จริง การวิเคราะห์นโยบายสิ่งแวดล้อมของไทยภายใต้กรอบ SDGs จึงเป็นก้าวสำคัญในการประเมินความพร้อมของประเทศต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์นโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) งานวิจัยนี้มีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับกรอบเป้าหมาย SDGs รวมทั้งช่วยชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคและโอกาสในการพัฒนาเชิงนโยบายที่สามารถนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การวิจัยดังกล่าวจึงไม่ได้เป็นเพียงการวิเคราะห์เชิงนโยบายเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์เพื่อปรับปรุงนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและแนวทางของนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)
2. เพื่อประเมินระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับเป้าหมายและตัวชี้วัดของ SDGs
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกรอบ SDGs อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี งานวิจัย บทความเอกสารงานประจำปี เอกสารรายงานการประชุมวิชาการ วารสารทางวิชาการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มีคำถามหลักกับผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นหรือภาคปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับสูงจากภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมและ SDGs และตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 15 คน โดยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) แบบบันทึกภาคสนาม แบบสังเกต ได้สร้างเครื่องมือจากกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้นเป็นการพูดคุยระหว่างผู้สัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อจุดมุ่งหมายให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ การถามนอกจากจะให้อธิบายแล้วยังถามถึงเหตุผลในการสนับสนุนคำตอบด้วย โดยแนวคำถามในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งไปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์นโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศ

ไทยภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดที่ออกแบบไว้ล่วงหน้า ครอบคลุมหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับ: แนวนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยความเชื่อมโยงกับ SDGs ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินนโยบาย ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงนโยบาย และเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถขยายความ แสดงความคิดเห็น และอธิบายอย่างลึกซึ้งตามบริบทของตน และ 2) แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes) ใช้บันทึกข้อมูลที่ไม่สามารถบันทึกเป็นเสียงได้ เช่น สีหน้า ท่าทาง บรรยากาศการสนทนา บริบททางสังคมหรือวัฒนธรรม เพื่อเสริมความเข้าใจในเชิงคุณภาพของเนื้อหาสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ (1) ศึกษาเอกสารนโยบาย แผนงาน และรายงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและ SDGs ทั้งในระดับชาติและระดับสากล โดยศึกษาจาก แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 แผนสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ รายงานความก้าวหน้า SDGs ของประเทศไทย และเอกสารจาก UN, UNEP, UNDP (2) วิเคราะห์เนื้อหาภายใต้กรอบเป้าหมาย SDGs โดยเฉพาะเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (SDG 6, 13, 14, 15) 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการ ดังนี้ 1) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่: ผู้กำหนดนโยบาย (เช่น ข้าราชการระดับสูงในหน่วยงานสิ่งแวดล้อม) ผู้ปฏิบัติงาน (เจ้าหน้าที่ระดับกลาง/ท้องถิ่น) นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ ตัวแทนจากภาคประชาสังคมหรือ NGO ที่ทำงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และ 2) การสังเกต (Observation) โดยสังเกตกระบวนการประชุม/เวทีสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสิ่งแวดล้อม และเก็บข้อมูลจากพฤติกรรม ท่าที การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้แบบฟอร์มการสังเกตและบันทึกภาคสนามประกอบการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ได้แก่ 1) ถอดเสียงจากการสัมภาษณ์เป็นข้อความลายลักษณ์อักษรอย่างละเอียด 2) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อความกับผู้ให้ข้อมูล 3) แร่หาความหมายของเนื้อหาในแต่ละประเด็น 4) เชื่อมโยงข้อมูลกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย และ 5) พิจารณาบริบทของสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองร่วมด้วย 2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เปรียบเทียบนโยบายของประเทศไทยกับกรอบ SDGs วิเคราะห์ว่ามีเป้าหมายใดบ้างที่สอดคล้อง หรือไม่สอดคล้อง ตรวจสอบความสอดคล้องของแผนปฏิบัติการกับเป้าหมายย่อยและตัวชี้วัด SDGs และ 3) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Trustworthiness of Data) โดยใช้แนวทางของ Lincoln, Y., et al เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่: Credibility (ความน่าเชื่อถือ): ใช้การตรวจสอบข้อมูลซ้ำ (Member checking) Transferability (ความสามารถในการประยุกต์ใช้) รายงานบริบทและรายละเอียดอย่างชัดเจน Dependability (ความคงที่ของข้อมูล): บันทึกกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และ Confirmability (ความเป็นกลาง): แสดงหลักฐานอ้างอิงที่สามารถตรวจสอบได้ (Lincoln, Y., et al., 1985)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวทางของนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) พบว่า นโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs หลายข้อ โดยเฉพาะ SDG 13 (การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ), SDG 14 (ทรัพยากรทางทะเล), SDG 15 (ทรัพยากรบนบก) และบางส่วนของ SDG (น้ำสะอาดและสุขาภิบาล)

2. ผลการประเมินระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับเป้าหมายและตัวชี้วัดของ SDGs พบว่า นโยบายของไทยมี "ความสอดคล้องในระดับนโยบายทั่วไป" กับ SDGs แต่ ขาดกลไกและตัวชี้วัดเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน ทำให้การประเมินความก้าวหน้าเป็นไปได้ยาก

3. ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย พบว่า ปัญหาที่พบคือข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังจำกัด

4. ผลการรายงานเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกรอบ SDGs อย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางการปรับปรุงหรือพัฒนา ได้แก่ พัฒนาระบบตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อม เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวทางของนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) นโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs หลายข้อ โดยเฉพาะ SDG 13 (การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ), SDG 14 (ทรัพยากรทางทะเล), SDG 15 (ทรัพยากรบนบก) และบางส่วนของ SDG (น้ำสะอาดและสุขาภิบาล) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิป เมฆสกลิต (2566) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของเศรษฐกิจสีเขียวต่อการพัฒนาพลังงานสะอาดที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมพลังงาน พบว่า การบูรณาการ SDGs กับนโยบายภาครัฐยังไม่ครอบคลุมถึงระดับปฏิบัติการ และระบบการติดตามผล อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า ตัวชี้วัดภายใต้ SDGs ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นกลไกหลักในระบบการประเมินผลนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย (อธิป เมฆสกลิต, 2566)

2. ผลการประเมินระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับเป้าหมายและตัวชี้วัดของ SDGs นโยบายของไทยมี "ความสอดคล้องในระดับนโยบายทั่วไป" กับ SDGs แต่ ขาดกลไกและตัวชี้วัดเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน ทำให้การประเมินความก้าวหน้าเป็นไปได้ยาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ระบุว่า การดำเนินงานตาม SDGs ของไทยยังมีข้อจำกัดในด้านการบูรณาการตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมในระดับนโยบายและการติดตามผลเชิงปฏิบัติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

3. ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย ปัญหาที่พบคือข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังจำกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สยาม อรุณศรีมรกต และคณะ เศรษฐกิจโตขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมลดลง ด้วยการฟื้นฟูสีเขียว (Green Recovery) พบว่างบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมมักถูกกลดทอนหรือจัดสรรน้อยกว่าภาคเศรษฐกิจ แม้จะมีนโยบายเชิงพัฒนาอย่างยั่งยืนก็ตาม (สยาม อรุณศรีมรกต และคณะ, 2559) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ United Nations Development Programme (UNDP) ระบุว่า ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่เผชิญกับ "ความย้อนแย้งเชิงนโยบาย" (policy incoherence) ระหว่างเป้าหมาย SDG ที่ 8 (การเติบโตทางเศรษฐกิจ) กับ SDG ที่ 13, 14, 15 ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (United Nations Development Programme (UNDP), 2021) และงานวิจัยของ สุภาพร วงศ์เพ็ญ ยังพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในนโยบายสิ่งแวดล้อมของไทยยังเป็นเพียงในระดับการรับฟังความคิดเห็นเท่านั้น ไม่ได้เป็นการร่วมกำหนดทิศทางนโยบายจริงจัง (สุภาพร วงศ์เพ็ญ, 2563)

4. แนวทางการพัฒนานโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกรอบ SDGs อย่างยั่งยืน มีดังนี้ แนวทางการปรับปรุงหรือพัฒนา ได้แก่ พัฒนาระบบตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อม เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับการศึกษาของ Organization for Economic Co-Operation and Development ระบุว่า ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมากยังไม่มี “Integrated Indicator System” ที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายภายในกับตัวชี้วัด SDGs จึงทำให้การติดตามผลขาดความแม่นยำและขาดข้อมูลสำหรับการปรับปรุงนโยบายอย่างทันการณ์ (Organization for Economic Co-Operation and Development, 2019) และสอดคล้องกับการศึกษาของ United Nations Development Programme (UNDP) ที่ระบุว่า “Digital Innovation for SDGs” คือหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนประสบผลสำเร็จในยุคข้อมูล (United Nations Development Programme (UNDP), 2021)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหาและแนวทางของนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ข้อ 13 (การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) ข้อ 14 (ทรัพยากรทางทะเล) ข้อ 15 (ทรัพยากรบนบก) และบางส่วนของ SDG (น้ำสะอาดและสุขาภิบาล) การประเมินระดับความสอดคล้องระหว่างนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับเป้าหมายและตัวชี้วัดของ SDGs มีความสอดคล้องในระดับนโยบายทั่วไปกับ SDGs แต่ ขาดกลไกและตัวชี้วัดเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน ทำให้การประเมินความก้าวหน้าเป็นไปได้ยาก ส่วนปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายสิ่งแวดล้อม ที่พบ คือ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวทางการพัฒนานโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกรอบ SDGs อย่างยั่งยืน มีแนวทางการปรับปรุงหรือพัฒนา ได้แก่ พัฒนาระบบตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อม เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ภาครัฐควรเร่งพัฒนาระบบตัวชี้วัดและกลไกการติดตามประเมินผลด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs เพื่อให้สามารถประเมินความก้าวหน้าได้อย่างเป็นรูปธรรม ควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรและการจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินนโยบายเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 2) ควรบูรณาการนโยบายด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ รวมถึงเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคมในทุกขั้นตอนของกระบวนการนโยบาย และ 3) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้สอดคล้องกับกรอบ SDGs อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2550). นโยบายสาธารณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 1).
ศิริวรรณ สนั่นเอื้อ และคณะ. (2567). การบูรณาการเมืองไม่ซีซีดีด้วยมิติของ SDGs. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 6(1), 28-39.
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2550). รายงานประจำปี. ม.ส.ท. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2568 จาก <https://www.tei.or.th/publications/2007-download/AR2007-06.pdf>.
สยาม อรุณศรีมรกต และคณะ. (2559). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต. วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย, 11(3), 1-7.

- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2557). รายงานประจำปี สวทช. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2568 จาก https://www.nstda.or.th/home/nstda_post/annual-report-2557
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (12) ประเด็น การพัฒนาการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2568 จาก <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/04/12-การพัฒนาการเรียนรู้.pdf>
- สุภาพร วงศ์เพ็ง. (2563). รายงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสิ่งแวดล้อม. อุตรธานี: โรงเรียนสามพร้าววิทยา.
- อธิป เมฆสกลิต. (2566). อิทธิพลของเศรษฐกิจสีเขียวต่อการพัฒนาพลังงานสะอาดที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมพลังงาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Lincoln, Y., et al. (1985). *Naturalistic inquiry*: Beverly Hills, CA: Sage Publications. *International Journal of Intercultural Relations*, 9(4), 438-439.
- Organization for Economic Co-Operation and Development. (2019). *Education at a glance 2019: OECD indicators*. Retrieved September 15, 2025, from <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>.
- Sanabud, K., et al. (2025). *Governing Shared Water to Achieve the SDGs : A Case Study of the Mekong River, Chiang Khong District, Chiang Rai Province, Thailand*. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 25(2), 342-357.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2021). *Human development report 2021/2022: Uncertain times, unsettled lives – Shaping our future in a transforming world*. Retrieved September 15, 2025, from https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf.
- Waleewong, O., et al. (2022). Patterns of Socioeconomic Inequities in SDGs Relating to Children's Well-Being in Thailand and Policy Implications. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(20), 13626.